

Tartalomalapú nyelvoktatás tapasztalatai egy nyári táborban

CSISZÁRNÉ KASZALA KRISZTINA* – CSISZÁR IMRE**

kaszalak@gmail.com – laborvezeto@szeretted.hu

* SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és
Alapfokú Művészeti Iskolája,
Napközi Otthonos Óvodája

** SZTE Gyakorló Gimnázium és Általános Iskola

Kulcsszavak: *tartalomalapú nyelvoktatás, CLIL módszer, angol nyelv, természettudomány, nyári tábor*

Bevezetés

A pedagógusok többsége által közvetlen tapasztalat, az a tudományos vizsgálatokkal is igazolt dolog, hogy a motivált állapotban szerzett tudás diákjaink számára tartósabb. A diákok motiváltságának kérdése persze igen összetett problémakör. Abban bizonyára egyetérthetünk, hogy a tanulók motivációjának egyik meghatározó eleme lehet a tanári oldal, amely persze szintén sokféle komponensből tevődik össze. Egyik ilyen fontos elem a tanár módszertani sokszínűsége való törekvése, mely az iskolai keretekben történő nyelvtanítás során fokozottan igaz. Igen találóan fogalmazza ezt meg Bognár Anikó tanárnő, aki szerint az idegen nyelvek tanítása során fontos a „három é” szabályt szem előtt tartani: Tartalmilag értelmeset érdekesen érdemes tanítani. Nem véletlen tehát, hogy szüntelen újító törekvéseknek lehetünk tanúi a nyelvtanításban. Mint ahogyan arra a korábbiakban több szakember is rámutatott pl. Vámos és Kovács (2008), Borsné és Nagy (2006), Bognár (2005), a tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL – Content and Language Integrated Learning) az idegen nyelvek tanításának egyik fontos új iránya.

Mi a tartalom alapú nyelvoktatás (TANY)?

A tartalom alapú nyelvoktatás valójában a kommunikatív nyelvoktatás továbbfejlesztett vagy kibővített változataként is tekinthető, mivel arra használjuk a nyelvet, hogy tanuljunk, és azért tanulunk, hogy használjuk a nyelvet. A tartalom alapú nyelvoktatást (TANY) (a külföldi szakirodalomban többféle elnevezéssel szerepel például: CBI – Content-Based Instruction, CLIL – Content and Language Integrated Learning) Maljers-Marsh könyvében a szerzők általános gyűjtőfogalomként használják, melynek lényege, hogy az iskolákban néhány tantárgyat idegen nyelven oktatnak vagy ahogy Furcsa (2009) is fogalmaz: *„egy időben történik az idegen nyelv és a tartalom elsajátítása.”* Met (1991) a tartalom fogalmát a következőképp foglalja össze: *„A tartalom azon anyagok és feladatok gyűjteménye, amelyet általában a tantárgyi órákon alkalmaznak, de tágabb értelemben tartalomnak minősíthető bármilyen anyag, amely kognitíve lefoglalja és kihívások elé állítja a tanulókat.”* Sorani (1990) szerint a nyelv a tartalom alapú nyelvoktatás gyakorlatában a tanulás csatornájának tekinthető, vagy ahogy a CoBaLT cikkben is olvasható a nyelv olyan eszköz, amelynek segítségével a tananyagban a kommunikációt megteremtjük, illetve elvégezzük. Sorani (1990) ezt úgy fogalmazta, hogy a diákok a tanórákon az idegen nyelvet a szaktárgyi tananyag elsajátítására használják. Talán még lényegre mutatón fogalmaz Bognár Anikó (2005): *„a nyelvtudás nem a nyelvtanulás célja, hanem eszköz ahhoz, hogy tágabb értelemben vett tudást szerezzenek vele, miközben a nyelvtudás szintje is emelkedik.”* A tantárgyak idegen nyelven való elsajátításakor a nyelv visszanyeri eredeti funkcióját, a kommunikációt. Tehát a tanulók idegen nyelvet tanulnak más tantárgy tanulása közben, ugyanakkor más tantárgyakat sajátítanak el az idegen nyelv segítségével.¹

A módszer alapelvei

A CLIL módszerek a négy alapelve a következő: *Megértés, Tartalom, Kommunikáció és Kultúra*. A diákoknak könnyebb az új tananyagot elsajátítani, ha azt meglevő tudásukra tudják építeni, motiváló, és eredményes, ha a tanulók maguk jönnek rá bizonyos összefüggésekre. Még jobban tudjuk a tanulók motivációját növelni, ha lehetőséget kapnak arra, hogy társaikkal megoszthassák saját gondolataikat, személyes tapasztalataikat. Ezen kívül, amikor megosztják egymással véleményüket, lehetőséget kapnak arra is, hogy meghallgathassák másokét, ezáltal nő az egymás iránti tisztelet.²

¹ http://ujkep.net/2013-03-28_tartomalapu-nyelvoktatas-clil

² http://ujkep.net/2013-03-28_tartomalapu-nyelvoktatas-clil

A TANY pozitív hatásai

A tartalom alapú nyelvoktatásnak több pozitív hatása is van, mint például ahogy Bognár Anikó (2005) is megfogalmazta: a nyelvi képességek fejlődnek, alaposabb tartalmi tudást és jobb tanulási készségeket eredményez. Ha a diák kísérletek, kutatások útján sajátítja el az új anyagot, úgy a tudás alaposabb, és hosszabb távú lesz. Az órán csökken a tanári közlés, a tanár sokkal inkább diákközpontú gyakorlatokba, kooperatív feladatokba, páros és csoportmunkákba vonja be a gyerekeket, hogy felfedezéseket tehessenek, gyakorolhassanak, és kísérletezhessenek a gondolatokkal és a nyelvvel egyaránt.³

Alkalmazott munkaformák

A tanórákon ennek a módszernek az alkalmazása során számos lehetőség nyílik a különböző munkaformák használatára. A frontális tanítás mellett nagy hangsúlyt kapnak a kooperatív technikák, a páros munka, a kiscsoportos foglalkozás és a projekt készítés.

Mely készségek fejleszthetők?

A tartalom alapú nyelvoktatásban mind a négy készség fejleszthető: *Hallás utáni megértés készsége*: a diáknak meg kell értenie a tanári magyarázatot, a teendőről, az utasítást, a magnóról hangzó szöveget. *Beszéd készsége*: a diák kérdést tesz fel a tanárnak a tananyagról, ha nem ért valamit. Válaszol a tanár kérdéseire, a páros vagy csoportmunkát megbeszéli társaival, az elvégzett feladatról szóban is számot ad. *Az értelmes olvasás készsége*: a foglalkozás során a tanulók szövegeket értelmezve olvasnak. *Írás készsége*: a diákok írott anyagokat hoznak létre a foglalkozásokon.

A tartalom alapú nyelvoktatás előnyei

Tekintettel arra, hogy európai viszonylatban napjaink egyik fontos oktatáspolitikai kérdése a nyelvtanulás, az Európai Unió illetékes hivatala⁴ is foglalkozik a tartalom alapú nyelvoktatással, és felsorolja annak előnyeit:

- bővíti az interkulturális ismereteket, elősegíti a kultúraközi megértést;
- fejleszti az interkulturális kommunikációs készségeket;
- fejleszti a nyelvtudást és az idegen nyelvi beszédképességet;
- erősíti a többnyelvűség iránti érdeklődést, javítja a hozzáállást;

³ <http://rozsnovidek.sk/2016/02/25/a-fabry-iskolaban-ismet-nyilik-a-tehetseges-gyermek-reszere-clil-modszerrel-mukodo-elso-osztaly>

⁴ http://ec.europa.eu/education/languages/language-teaching/doc236_hu.htm

- lehetőséget teremt, hogy a szaktárgyat más perspektívából ismerjék meg a tanulók;
- a tanulóknak több kontaktusuk van a célnyelvvel;
- nem igényel több tanórát;
- kiegészíti a többi tantárgyat anélkül, hogy „versenyezne” velük;
- színesíti az órai gyakorlást;
- egyaránt erősíti a tanulók motiváltságát és önbizalmát az idegen nyelvvel és a szaktan-
tárggyal kapcsolatban.

Kiskutató tábor a SzeReTeD Laborban

A Szegedi Regionális Természettudományos Diáklaboratórium (SzeReTeD Labor) céljai között szerepel a tehetséggondozás és a tudománynépszerűsítés. Mindkettő megvalósul azokban a természettudományos napközis táborokban, melyek 2015 nyara óta kerülnek megszervezésre felső tagozatos diákok számára. Az egyhetes tábor sokszínű programja nem csak a szegedi, hanem a környék diákjai számára is tartalmas nyári időtöltésnek bizonyul.

A táborozók két csoportban (anionok és kationok) délelőttönként két-két laboratóriumi foglalkozáson vesznek részt, ahol biológia, fizika, földrajz vagy kémia témájú kísérleteket végeznek. A hangsúly a tanulók közvetlen tapasztalatszerzésén alapuló tevékenységeken van. Az egyes foglalkozásokon két laboratóriumi helyiségben 4-5 mérőpár dolgozik egyszerre, amiből látható, hogy 16-20 fő között van a tanulók összlétszáma. Az egyik csoport számára már a foglalkozásokat megelőzően lezajlik a Tábori olimpia – ami a tábor teljes időtartama alatt zajló szellemi és ügyességi vetélkedés – aznapi elméleti fordulója. Ezalatt a másik csoport tagjai angol nyelvű természettudományos foglalkozáson vesznek részt. Ezek után a két csoport cserél, így mindenki részese mindkét tevékenységnek.

Ebéd után egy kis szabadidő, kötetlen foglalkozás után következik a Tábori olimpia sport fordulója, ahol a csapatok különböző sportágakban, illetve ügyességi feladatokban versenyeznek egymással. Délutánonként a játék és a sportolás után a nap zárásaként még egy érdekes, korosztálynak megfelelő természettudományos előadást hallgatnak meg a résztvevők.

Az angol nyelvű foglalkozások tematikája

Amikor megszületett az ötlet, hogy legyen angol nyelvű foglalkozás a táborban, azonnal arra gondoltunk, hogy az itt feldolgozásra kerülő téma illeszkedjen a tábor profiljához, azaz az angol nyelvű foglalkozások is természettudományos témájúak legyenek. A tematika meghatározásánál fontos szempont volt, hogy a gyerekek érdeklődési körének megfelelően válasszuk meg az angol nyelvű foglalkozások témáit, ezen kívül olyan témákkal foglalkozunk majd a táborban, amelyekről a diákok korábban már a szakórákon valamelyest tanultak, tehát idegen nyelven tudnák a már meglevő tudásra építeni. Ennek az a kézenfekvő oka volt, hogy egy adott témában egy ismertebb anyagot sokkal könnyebb idegen nyelven feldolgozni,

még azzal együtt is, hogy egy ötödikes vagy hatodikos gyerekek még jelentős nyelvi korlátai vannak. Ezért tartottuk fontosnak, hogy először a természetismeret tankönyvek tartalmával megismerkedjünk. A héten az első négy foglalkozást fűztük fel egy nagy témára és az ötödik foglalkozás egy összefoglaló, összesítő alkalom volt.

Az angol nyelvű foglalkozások témája

Számos téma felmerült, melyek közül bármelyiket is választottuk volna, talán mindegyikről elmondható, hogy illeszkedik a tábori korosztály életkori sajátosságaihoz, bármelyik motiválóan hatott volna. A végső döntés előtt már csak néhány maradt versenyben, a következők közül kellett kiválasztani: *Környezetünk*, *Az állatok*, *A Földünk*. Végül *A Földünk* témát választottuk. Az angol nyelvű foglalkozások témájának meghatározásakor az alábbi szempontokat is figyelembe vettük:

- Mi az a téma, melynek feldolgozásához viszonylag könnyen lehet segédanyagot találni akár nyelvkönyvben, akár kiegészítő könyvekben vagy az interneten?
- A labor rendelkezik két terepasztallal, melyeket érdemes lenne kihasználnunk.
- Nagyon jó lenne, ha ezeken a foglalkozásokon is lennének kísérletek.
- Így kezdtek körvonalazódni a napi foglalkozások témái.

A napi foglalkozások témái

- 1. nap: a gyerekek megismerkedtek a kontinensekkel, azokat körülölelő óceánok neveivel.
- 2. nap: A környezetünkben található felszíni formákkal ismerkedtek.
- 3. nap: Az előző napon tanultakat megépítették a terepasztalon, majd azt be is mutatták a csoport előtt.
- 4. nap: A téma az időjárás volt. Összegyűjtöttük az időjárásra jellemző szavakat, kifejezéseket. Bizonyos jelenségeket kísérletileg is igazoltunk pl. hogy a meleg levegő felszáll. Megtanulták, hogy hogyan keletkezik az eső.
- 5. nap: Összesítő nap: Első évben a csoportok tablót készítettek, a második évben társasjátékot, melyet ki is próbáltak, a 2017-es évben az egyik csoport társasjátékot állított össze, a másik csoportnál egy újabb tevékenységgel bővült a feladatok köre: ők rejtvényt készítettek, melyet a másik csoport nagy örömmel oldott meg.

Az angol nyelvű foglalkozások célja

Az angol nyelvű foglalkozások többcélúak: egyrészt célunk a diákok természettudományos ismeretének bővítése, az angol nyelvi fejlődésük elősegítése, szókincsfejlesztés, az idegen nyelvű beszédképesség és kommunikációs készségük fejlesztése ezenkívül erősíteni a tanulók motiváltságát és önbizalmát az angol nyelvvel és a természettudományokkal kapcsolatban.

Nehézségek és azok kiküszöbölésére való törekvések

A tábor angol nyelvű foglalkozásainak átgondolása során az alábbi nehézségekkel szembesültünk:

1. Ki tartsa az angol nyelvű foglalkozást?

Aki természettudományt tanít, annak nincsenek angol módszertani ismeretei. Aki nyelvtanár, annak a természettudományok területén hiányosak az ismeretei. Arra a döntésre jutottunk, hogy angol nyelvszakos fog természettudományos foglalkozást vezetni angolul. Úgy gondoltuk, mindegy, hogy a szaktanár vagy a nyelvtanár tartja a foglalkozást angolul, ha figyelembe veszi a másik óráira jellemző szakmai illetve módszertani ismereteket. Tehát a mi esetünkben a nyelvtanárnak kellett szem előtt tartania a szaktárgyi tartalmakat. Ehhez a következőkre volt szükség: Nagyon fontos, hogy a nyelvtanár és a szaktantárgyat oktató tanár között meglegyen az összhang, az együttműködés (anyagok elkészítésében, konzultációk során, különféle tanítási módszerek kipróbálásában). Figyelembe kell venni, hogy a tanulóknak új tananyagot kell elsajátítaniuk idegen nyelven, tehát 5–6. osztályos gyerekek milyen nyelvi szinten állnak. Ezek ismeretében kellett a tananyagot összeállítani.

2. A nyelvtudásszintbeli különbségek

Mivel az iskolákban a tanulók különböző évfolyamon kezdik az idegen nyelv tanulását (óvoda/1. évfolyam/3. évfolyam/4. évfolyam) és különböző óraszámban (1-7 óra/hét), ezért elég nagy különbségek is lehetnek a tanulók idegen nyelvi tudásszintje között. Talán ez a legnagyobb nehézség, amivel szembe kellett néznünk. A tanulók csoportba osztásánál több egyéb fontos szempontot (életkor, nemek, iskola) kellett figyelembe venni, tehát arra már nem volt mód, hogy a nyelvi szintet is figyelembe vegyük, azaz hogy ki mennyi ideje tanul angolul, és milyen szinten áll. Ezért differenciálással törekedtünk kezelni ezt a helyzetet, hogy a kezdők is örömeiket leljék a foglalkozásokon, és a haladók is motiváltak legyenek, s így mindenkinek fejlődhessen a nyelvtudása. Aki fiatalabb volt, vagy kevesebb éve tanult angolt, a megoldásokat csak egy-egy újonnan tanult szóval adta meg, míg a haladóbbak mondatokkal válaszoltak, a magnóhallgatás alkalmával a haladóknak több információt kellett megérteniük vagy pl. a terepasztalt a haladók már összefüggő mondatokkal mutatták be.

3. Tananyag összeállítása

A tananyag összeállításakor a következőket kellett figyelembe venni: Tanulók nyelvi szintjét, ami azért fontos, mert a tartalmi tudás színvonala a nyelvtudásbeli hiányosságok miatt visszaszorulhat. A tanulók szaktárgyi ismereteit, ehhez kellett áttanulmányozni a természet-ismeret könyveket. A tananyag összeállításában nélkülözhetetlen segítség volt a szaktanárokkal lefolytatott szakmai konzultációk, és az alábbi szakkönyvek, internetes anyagok áttanulmányozása:

- természetismeret tankönyvek (4–5–6. osztály),
- project tankönyvek,
- The Express Picture Dictionary,
- <http://www.sciencekids.co.nz/experiments.html>,
- <http://easyscienceforkids.com/all-about-rain/>.

Összegzés

Az elmúlt évek során szerzett élmények alapján elmondhatjuk, hogy nagy örömmel veszünk részt ebben a munkában. Reméljük, hogy a következő években is lesz erőnk és lelkesedésünk ezt folytatni. Szeretnénk további tapasztalatokat szerezni a nyelvoktatás és a természettudományos foglalkozások egymást erősítő kapcsolatáról. Bízunk abban, hogy a tanulók továbbra is szívesen vesznek részt az angol nyelvű kísérletezésben, és hasonló lelkesedéssel mutatják majd be egymásnak alkotásaikat akár a terepasztalon akár egyéb megvalósulási formákban. Tanítványainkkal együtt örülünk annak, hogy egy-egy tábor végére a diákoknak nemcsak a természettudományos ismerete bővül, hanem angol szókincsük is, aminek következtében bátrabban használják az angol nyelvet. Reményeink szerint egy olyan új módszerrel sikerül gazdagítani módszertani eszköztárunkat, amelynek segítségével hatékonyabbá és élményszerűbbé tudtuk tenni a diákok számára az ismeretelsajátítás néha nehéznek tűnő útját. Arra buzdítjuk kedves kollégáinkat is, hogy ha módjuk van rá, akkor bátran vágjanak bele ebbe a kalandba.

Irodalom

- Bognár Anikó 2005: A tartalom fontossága az idegen nyelvek oktatásában – is. *Új Pedagógiai Szemle*, 2005/9. sz.
- Bors Istvánné – Nagy Adrienn 2006: *Tartalom alapú nyelvoktatás az általános iskolában* [<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00102/2006-04-np-Tobbek-Tartalom.html> – 2017.08.10.]
- CoBaLT – Content-Based Second Language Instruction: *What is it?* [<http://carla.umn.edu/cobalt/CBI.html> – 2017. 08. 10.]
- Furcsa Laura 2009: Tartalom alapú nyelvoktatás Európában. In: Maljers, Anne – Marsh, David – Wolff, Dieter (szerk.) *Windows on CLIL – Content and Language Integrated Learning in the European Spotlight*. [http://www.tintakiado.hu/book_detail.php?id=217 – 2017. 08. 10.]
- Met, M. 1991: Learning language through content: Learning content through language. *Foreign Language Annals*, 1991/24 (4), 281–295.
- Sorani, D. 1990: A Cognitive Approach to Content Based Instruction In Creative Classroom Activities. In: Krahl, T. (1990, ed.): *Selected Articles from the English Teaching Forum 1989–1993*. Washington D. C.

A Fábry iskolában ismét nyílik CLIL módszerrel működő első osztály a tehetséges gyermekek részére
[<http://rozsnyovidek.sk/2016/02/25/a-fabry-iskolaban-ismet-nyilik-a-tehetseges-gyermekek-reszere-clil-modszerrel-mukodo-első-osztaly/> – 2017. 08. 10.]

Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL) [http://ujkep.net/2013-03-28_tartalomalapu-nyelvoktatas-clil – 2017. 08. 10.]

Experiences of Content and Language Integrated Learning in a summer camp

Some specialists (Vámos and Kovács 2008, Borsné and Nagy 2006, Bognár 2005) have pointed out the fact that CLIL (Content and Language Integrated Learning) is one of the most important approaches to teaching foreign languages. In the last three years we have tested the possibility of combining English as a foreign language and science activities in a summer camp, organised by SzeReTeD laboratory for student, where one of the science classes was held in English each day. In this study we share our experience, introduce the syllabus of the camp and the topics of the English language science classes. We discuss the aims of the classes, the preparatory work, the details of the realization, the difficulties and the steps we made to overcome these.